

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۵	فصل اول: نظام‌های همکاری: چگونگی و چرایی
۵	مقدمه
۷	مفاهیم و تعاریف
۹	فلسفه همکاری به تعبیر نظریه بازی‌ها
۱۴	اهداف همکاری
۱۶	مراحل همکاری و ارکان مهم آن
۱۶	۱. دسترسی وسیع به اطلاعات کتاب‌شناختی
۱۸	۲. نظام اطلاع‌رسانی مناسب و استانداردهای مورد نیاز
۱۹	انواع همکاری‌ها
۲۰	۱. امانت بین کتابخانه‌ای و خدمات تحویل مدرک
۲۹	۲. سازماندهی و ارائه خدمات کتاب‌شناختی
۳۴	۳. مجموعه‌سازی و فراهم‌آوری
۴۷	۴. حفاظت و دسترسی مشترک
۴۷	۵. خودکارسازی مشارکتی
۴۷	۶. خدمات ارجاعی
۵۱	۷. آگاهی‌رسانی جاری و اشاعه اطلاعات گزیده
۵۳	پرسش‌ها

صفحه	عنوان
۵۴	فصل دوم: تاریخچه همکاری
۵۴	مقدمه
۵۵	مروری بر طرح‌ها و برنامه‌های ملی و بین‌المللی در خارج از کشور
۷۲	تلاش نهادهای بین‌المللی در ترویج همکاری و مشارکت
۹۱	طرح‌ها و برنامه‌های اجرا شده در ایران
۱۰۳	خدمات شبکه‌ای در ایران
۱۰۷	پرسش‌ها
۱۰۸	فصل سوم: جایگاه فناوری در ارتقای سطح همکاری و مشارکت
۱۰۸	مقدمه
۱۱۱	غلبه بر شکاف دیجیتالی
۱۱۳	اشتراک دانش راهی برای ورود به جامعه اطلاعاتی
۱۱۵	گستره بهره‌برداری از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در مبادله اطلاعات
۱۱۸	بهره‌برداری از فناوری در فهرست‌ها و فهرستگان‌ها
۱۲۳	بهره‌برداری از فناوری در خدمات مرجع تعاونی
۱۲۵	بهره‌برداری از فناوری در اشتراک محتوای دیجیتالی
۱۴۱	شاخص‌های ایجاد، به اشتراک گذاری و مبادله منابع دیجیتالی
۱۴۱	الف) شاخص‌های انسانی
۱۴۳	ب) شاخص‌های فنی، مدیریتی و محتوایی
۱۴۸	بهره‌برداری از فناوری‌های وب در کتابداری مشارکتی
۱۴۸	وب ۲ و ابزارهای آن
۱۶۲	کتابخانه ۲
۱۶۳	وب ۳
۱۶۴	پرسش‌ها
۱۶۵	فصل چهارم: شبکه و شبکه‌سازی
۱۶۵	مقدمه

صفحه	عنوان
۱۶۸	انگیزه‌های ایجاد شبکه
۱۶۸	اهداف شبکه
۱۶۹	شبکه‌های محلی و گسترده
۱۷۱	اجزاء و عناصر شبکه
۱۷۳	ریخت‌شناسی شبکه
۱۷۳	۱. شبکه متمرکز
۱۷۷	۲. شبکه غیرمتمرکز
۱۷۷	۳. شبکه آمیخته
۱۸۰	وظایف شبکه
۱۸۱	دسته‌بندی شبکه‌ها
۱۸۲	پروتکل‌ها و استانداردهای تبادل اطلاعات
۱۸۲	پروتکل اُ.اس. آی.
۱۸۶	استاندارد ایزو ۲۷۰۹
۱۸۷	پروتکل بین‌المللی امانت بین کتابخانه‌ای
۱۸۸	راهبردهای ایجاد و توسعه شبکه مبادله اطلاعات
۱۸۹	ارزیابی عملکرد شبکه
۱۹۱	موانع شبکه
۱۹۲	تدوین سند راهبردی برای مدیریت شبکه
۱۹۲	مرحله نخست: تعیین چشم‌انداز، مأموریت‌ها و ارزش‌های بنیادین شبکه
۱۹۳	مرحله دوم: تجزیه و تحلیل وضعیت داخلی شبکه و تعیین نقاط قوت و ضعف
۱۹۳	مرحله سوم: تجزیه و تحلیل عوامل محیطی و تعیین فرصت‌ها و تهدیدها
۱۹۴	پرسش‌ها
۱۹۵	فصل پنجم: زیرساخت‌ها
۱۹۵	مقدمه
۱۹۶	پیشران‌های اصلی همکاری و مشارکت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی
۱۹۶	۱. تعدیل ساختار

صفحه	عنوان
۱۹۶	۲. سرمایه‌گذاری کافی
۱۹۷	۳. منابع قابل اشتراک
۱۹۸	۴. بهره‌مندی از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی
۱۹۹	۵. نیروی انسانی کارآموده
۲۰۱	۶. فهرست مشترک روزآمد
۲۰۲	۷. مرکز هماهنگ‌کننده
۲۰۲	۸. نظام ملی اطلاع‌رسانی
۲۱۱	شاخص‌هایی برای ارزیابی آمادگی دیجیتالی نهادهای اطلاع‌رسانی در ...
۲۱۲	۱. بُعد منابع انسانی
۲۱۶	۲. بُعد زیرساخت اطلاعاتی و ارتباطی
۲۱۹	۳. بُعد برنامه‌ها و خدمات شبکه‌ای
۲۲۴	۴. بُعد توانمندسازهای محیط شبکه‌ای
۲۲۸	پرسش‌ها
۲۲۹	منابع
۲۴۲	اختصارها
۲۴۴	واژه‌نامه
۲۴۹	نمایه

پیشگفتار

تعامل و مشارکت لازمه زندگی اجتماعی، برطرف کننده نیازهای گوناگون و ابزار برقراری ارتباط سازمان یافته میان انسان ها و سازمان های مختلف اجتماعی برای رسیدن به توافق است. حیات بشری نیز چیزی جز روابط، دادوستدها و کنش های متقابل اجتماعی نیست. سازمان های امروزی همانند انسان ها با یکدیگر کنش و واکنش و تعامل های پیچیده ای دارند، به گونه ای که تصمیم گیری های آنها بر نحوه رفتار سازمان های دیگر، به ویژه سازمان های هم نقش، تأثیرگذار است. کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی به عنوان سازمان هایی پویا از این قاعده مستثنا نیستند و در عرصه رقابتی دانش، بازیگران بازاری هستند که با تعامل ها و روابط خود به علایق مشترک یا متقابل می رسند و روابطی را پی می گیرند که با همکاری و تشریک مساعی به فرصت و یا با عدم همکاری و تعارض به تهدید مبدل می شود. از سوی دیگر، گسترش دانش بشری، امکانات مالی محدود، کمبود فضای فیزیکی و افزایش روزافزون بهای منابع اطلاعاتی، رؤیای سنتی تمرکز و انباشتگی در مکانی واحد را از تفکر اجتماعی حذف کرده و به کناری نهاده است. تنوع و ژرف گرایی منابع تخصصی و تعدد و گستردگی متون و مدارک منتشر شده اجازه نمی دهد که چنان رؤیایی تحقق یابد. از این روست که سیاست مراکز اطلاع رسانی از «مالکیت بر منابع» به «دسترسی به منابع» اطلاعاتی تغییر کرده است. همکاری بین کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی به همراه بهره گیری از فناوری های نوین یکی از مهم ترین شیوه های تحقق این سیاست است که در سطح محلی، منطقه ای و یا بین المللی صورت می پذیرد.

قبول و جدی انگاشتن این بحث از سوی شورای عالی برنامه ریزی درسی طبعاً

سبب شده است که این موضوع در متون درسی علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز گنجانده شود؛ به طوری که درس‌های «خدمات فرانهادی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی»، «مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی»، و فصل‌های متعددی از دروس مقطع کارشناسی به این مهم اختصاص یافته است؛ همچنین در دوره کارشناسی ارشد مدیریت کتابخانه‌های دیجیتال این مبحث اختصاصاً در درس «اشتراک منابع در محیط دیجیتال»، یا در مدیریت اطلاعات و مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی در درس «مدیریت منابع اطلاعاتی» جزو مباحث اصلی است. متن حاضر نیز به لحاظ ایجاز و اجمال برخاسته از این نگرش شورای عالی برنامه‌ریزی بوده و سعی شده است تا جای ممکن راهگشا و مشوق دانشجویان در مطالعات گسترده‌تر در زمینه مورد بحث باشد. به همین سبب، در فصول پنج‌گانه، موضوعات زیر را به بحث گذاشته و پرسش‌هایی را مطرح کرده است. در فصل اول، نظام‌های همکاری و مفاهیم و تعاریف؛ چگونگی و چرایی همکاری مراکز اطلاعاتی به تعبیر نظریه بازی‌ها؛ اهداف، مراحل، ارکان، و انواع همکاری‌ها مطرح شده است. در فصل دوم، تاریخچه همکاری و طرح‌ها و برنامه‌های ملی و بین‌المللی در خارج و در ایران مورد بحث واقع شده و نقش سازمان‌های بین‌المللی در ترویج همکاری و مشارکت بازگشوده شده است. در فصل سوم، مباحث فناوریانه و جایگاه آن در ارتقای سطح همکاری و مشارکت و مبنایی برای ورود به جامعه اطلاعاتی به بحث گذاشته شده است و گستره بهره‌برداری از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در مبادله اطلاعات از جمله در فهرست‌ها و فهرستگان‌ها، در خدمات مرجع تعاونی، در اشتراک محتوای دیجیتال مورد مذاقه قرار گرفته و چگونگی مبادله اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتال و مدل‌های آن، چالش‌ها و روش‌های مناسب برای اشتراک منابع دیجیتال و شاخص‌های انسانی، فنی، مدیریتی، و محتوایی آن به تفصیل بیان شده است. در فصل چهارم، مبحث شبکه و شبکه‌سازی بازگشوده شده و ضمن بیان انگیزه‌های ایجاد شبکه، اهداف، مزایا، انواع، اجزاء و عناصر، و ریخت‌شناسی شبکه و ویژگی‌های مورد توجه در طراحی شبکه‌ها، وظایف شبکه و شاخص‌های و

معیارهای مختلف دسته‌بندی شبکه‌ها و استانداردها و پروتکل‌های تبادل اطلاعات، راهبردهای ایجاد و توسعه شبکه مبادله اطلاعات و نحوه ارزیابی عملکرد آن مورد بحث قرار گرفته و در آخر به تدوین سند راهبردی برای مدیریت شبکه پرداخته شده است. فصل پنجم نیز به ملزومات همکاری و مشارکت نظام‌های اطلاعاتی از جمله تعدیل ساختارها، سرمایه‌گذاری‌های مالی، منابع، فناوری‌های مورد نیاز، نیروی انسانی، نظام ملی اطلاع‌رسانی اختصاص یافته و ضمن معرفی اجزاء و عناصر نظام ملی اطلاع‌رسانی، جایگاه کتابخانه ملی در نظام ملی اطلاع‌رسانی را مورد بحث قرار داده است. همچنین برای ایجاد و توسعه نظام ملی محتوای دیجیتال، زیرساخت‌های مورد نیاز از دانش، مهارت و نگرش نیروی انسانی گرفته تا زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی، برنامه‌ها و خدمات، و توانمندسازهای محیط شبکه‌ای به همراه مرجع ارائه آنها بیان شده است.

در اینجا مایلم از زحمات همکار ارجمند، سرکار خانم لیلا شرف، کارشناس محترم پژوهشی «سمت» تشکر و قدردانی نمایم؛ از عزیزان سرکار خانم‌ها الهه حسن‌زاده و مژده دهقانی در جستجوی منابع، سرکار خانم رمضان‌پور در تایپ و حروفچینی اولیه مطالب بسیار سپاسگزارم؛ همچنین زحمات سرکار خانم عادلہ مشایخی، ویراستار محترم «سمت»، و همکار ارزشمندشان سرکار خانم میچکا کتاب‌الله‌زاده را ارج می‌نهم.